

Mariam (1) Christus, nisi Eva prior, de qua nata est ipsa Maria, defecisset (2); nec venisset ad populum, nisi prius illa deliquisset in sæculo. Hæc mater humani generis dicitur, illa salutis. Eva nos educavit (3); Maria roboravit (4). Per Evam crescimus, per Mariam regnamus. Per Evam deducti (5) ad terram, ad cælum elevati per Mariam. Et ut totum breviter Legis patefaciam (6) sacramentum, et duas in unam (7) fuisse, sicut omnes deesse ostendam (8). In Eva jam tunc et Maria inerat, et per Mariam postea relevata (9) est Eva (10).

SERMO XXXV.

De Unitate Trinitatis, et de Incarnatione Domini.

Sermo hic ex Bibl. Laur., Plut. xiv, cod. 1, fol. 13 b, erutus, sæpius a Bandinio laudatur tanquam sancti Augustini factus, sive in tomo I, fol. 429, § xvii, et fol. 672, § viii; sive in tom. IV, fol. 220, § xxix; fol. 248, § iv; fol. 286, § ix, quanquam ibidem fol. 256, fol. 1 i anonymo tribuatur; sive demum in suppl. 1, fol. 55, § lxxxii,

(1) Sic codd. xli et cxliii; cod. cxxxviii matrem. — (2) Codd. male defecisset; imo et cod. cxvii definxisse. — (3) Sic cod. cxvii; cæteri edocuit. — (4) Sic cod. cxliii; cæteri roboravit Maria; imo et cxvii roboravit et Maria. — (5) Sic omnes codd., excepto cxvii, qui habet defuncti, et deinde levati. — (6) Cod. cxvii pessime per te faciam. — (7) Sic cod. cxvii; cæteri in unum; forte in una. — (8) Omnes sic codd., quorum sensus non facile potest accipi; excepto cod. cxvii, qui non clarius habet sicuti omnes suæ esse ostendam. — (9) Codd. male revelata est; deest et in cod. cxvii. — (10) Cod. cxvii addit per Christum Dominum nostrum, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum.

fol. 345, § xiv; fol. 376, § xv. Dignus est ejus doctrina, cujus nomen præ se fert; unde ponatur post sermonem præcedentem.

SYNOPSIS.

I. Precatur Christum ut doceat nos quid ipse sit. II. Christum esse Deum ex ipsiusmet verbis probatur. III. Et ex testimonio divi Pauli. IV. Item ex testimonio sancti Petri. V. Et ex verbis sancti Joannis. VI. Invocatur pariter testimonium Patris de Filio. VII. Trinitas unus est Deus. VIII. Hæreseos pertinacia obtunditur. Virga Pastoris. IX. Imitanda omnibus Sanctorum exempla.

I. VENI, Domine Jesu Christe, Salvator noster, qui æqualem potestatem cum Patre habes; veni et contere caput draconis magni, et dic nobis quid es, quoniam Arius iste aliud docet quam es. Dic, dic; audiamus unde hæreticos convincamus.

II. Audite, fratres charissimi, quid Dominus dicat: « Ego sum via, veritas, et vita; nemo venit ad Patrem » nisi per me¹. » Secundum divinitatem, veritas et vita; secundum humanitatem, via. Tu autem, hæretice Ariane, qui minorem vis esse divinitate vitam et veritatem, sequitur ut non pervenias ad Patrem. Sed adhuc, Domine Jesu, contere caput draconis, dic quid sis cum Patre; te audiamus docentem, non hæreticum blasphemantem. Dic quis sis cum Patre. « Ego et Pater, inquit, unum » sumus². » Dic adhuc: « Ego in Patre, et Pater in me » est³. » Adhuc dic: « Qui videt me, videt et Patrem » meum⁴. »

III. Credis jam, hæretice, tantæ auctoritati? An

¹ Joan. xiv, 6. — ² Id. x, 30. — ³ Id. xiv, 10, 11. — ⁴ Ibid. 9.

ipsius testimonium de ipso non admittis? Sed alios testes inquiris; ecce introducuntur adversum te, qui convincant te. Dic, testis, domine Paule, qui usque ad sanguinem pro isto testimonio accessisti, et ne falsæ doctrinæ succumberes, animam posuisti; dic, audiat, qui convinci formidat. « Singuli (1) quique, ait, hoc sentite in vobis » quod et in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, » non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo¹. » Audis « Æqualem Deo, » audis « Formam Dei, » et tu audes dicere minorem Filium Dei?

IV. Veniat et alius testis, et in duobus vel tribus testibus confirmetur æquitas veritatis. Dic, et tu, sancte Petre, quid « Tibi revelaverit non caro et sanguis, sed » Pater cœlestis². Tu es, inquit, Filius Dei vivi³. » Et in Epistola sua ad gentes secunda: « Notam facimus vobis, inquit, Domini nostri Jesu Christi virtutem, et » præscientiam (2) et magnitudinem⁴. » In quo, hæretice, Christum dicis esse minorem?

V. Sed ingrediatur et tertius testis, et tres unum verum testimonium dicant uni Trinitati et trinæ Unitati. Dic et tu, sancte Joannes, qui super pectus Salvatoris discumbebas, et videbas super cœlestia mirabilia Verbum Dei; dic et tu quid noveris Filium Dei: « In principio, inquit, erat Verbum, et Verbum erat apud Deum et » Deus erat Verbum⁵. » Et in Epistola sua: « Scimus, » inquit, quoniam Filius Dei venit, ut (3) det nobis intellectum, ut sciamus quid verum est, et simus in vero » Filio ejus. Hic est enim verus Deus et vita æterna⁶. » Tu autem minorem dicendo Filium, qui est « Verus Deus, » non habebis vitam æternam.

¹ Philip. II, 6. — ² Matth. XVI, 17. — ³ Ibid. 16. — ⁴ 2 Petr. I, 16. — ⁵ Joan. I, 1. — ⁶ 1 Joan. V, 20.

(1) Cod. *singulis*. — (2) Forte *præsentiam*. — (3) Cod. *et*.

VI. Sed ad confutandam contumaciam tuam, ipse Pater testimonium dicat Filio, ut nihil amplius quæras, nihil amplius credas. Dicit enim per Prophetam: « Tecum principium in die virtutis tuæ¹. » Principium Pater, principium Filius. Ergo Pater et Filius principium, sine ullo principio. « Tecum, inquit, principium in die » virtutis tuæ, in splendoribus Sanctorum ex utero (1) » generavi te²; » tanquam diceret: Ut Sancti illuminarentur, processisti ex me. Nec fuit, dilectissimi, alia causa, cur vel ipsa nomina Patris, et Filii, et Spiritus sancti sejuncta viderentur, nisi ut sancti homines instruerentur. Cæterum quid dictum est Moysi ab ipsa substantia Trinitatis? « Ego sum qui sum, et sic dices: » Qui est misit me³. » Ergo ex utero in splendoribus Sanctorum generatus est Filius. Sed ne hanc generationem carnaliter vel temporaliter acciperes factam, audi quomodo eum generavit: « Eructavit, inquit, cor meum » verbum bonum⁴. » Joannes testis quid dicit? « In principio erat Verbum. » Deus Pater dicit: « Eructavit cor meum verbum. » Propheta Habacuc dicit: « Ambulavit Verbum⁵. » Audis Verbum, et hoc esse « In principio apud Deum, et Deus erat Verbum. » Testimonium Trinitatis per totum mundum contra te clamat; et tu, Ariane, velut canis rabidus, contra totum mundum latras?

VII. Sed audi (2) adhuc unde plenius vincaris, quod Trinitas unus sit Deus. Patris vox est per Prophetam ad Filium: « In splendore Sanctorum ex utero genui te. » Patris vox est per Isaiam prophetam de Spi-

¹ Psal. CIX, 3. — ² Ibid. — ³ Exod. III, 14. — ⁴ Psal. XLIV, 2. — ⁵ Forte Habac. III, 3.

(1) Vulgata *ante Luciferum*. — (2) Cod. *audis*.

ritu sancto : « Spiritus, inquit, a me exiit⁴ ; » et Filii vox est in Evangelio ostendens Patrem in se esse et se in ipso, ubi ait : « Pater in me manens facit opera ipse². » Filii vox est de Spiritu sancto, ostendens quia quomodo procedit ex Patre, ita ex se ipso, ubi ait ad Discipulos suos : « Accipite Spiritum sanctum ; si cui remiseritis » peccata, remittuntur ei³. » Unde est et illud apostoli Pauli : « Si quis spiritum Christi non habet, hic non est » ejus⁴. » Si ergo Filius in Patre et ex Patre, et Spiritus sanctus simul est et in Filio et in Patre, non est divisa Trinitas, ubi perfecta est Unitas. Discedat ergo Arianus confusus reus, quia Trinitas unus est Deus.

VIII. Sed quando tibi, perversa hæresis, verba mea proficient (1), cum sis « Aspis surda, obturans aures, ne » audias vocem incantantium⁵ ? » Noveris te tamen a virga serpentis esse comedendum⁶, cum oves quas tenes captivas ad suum ovile ille Pastor abduxerit, ut sit « Unus » grex et unus pastor⁷. » Ille pastor noster, dilectissimi, qui in virga ferrea⁸ pascit et regit, ipse pastor est, ipse rector est, ipse fabricator est, ipse architectus noster. Magnum te pastorem video, Domine Jesu, oves pascentem, errantem requirentem, inventam cum gaudio ad gregem tuis humeris reportantem. Magnum te architectum video virgam portantem, et de ista virga multa miracula facientem. Multum expavesco, fratres, expositionem virgæ. Sed dum loca divinarum Scripturarum considero, virga sancta Maria, virga ipse Christus, virga crux, et in ista qui magna et mira fecit hic Architectus, et arborem facit crucis, et scalas cœli per quas lapsum hominem levavit ad Patrem. Per has scalas ascenderunt

¹ Isai. LVII, 16. — ² Joan. XIV, 10. — ³ Id. XX, 22. — ⁴ Rom. VIII, 9. — ⁵ Psal. LVII, 5. — ⁶ Exod. VII, 12. — ⁷ Joan. XI, 26. — ⁸ Psal. II, 9.

(1) Cod. *proficiunt*; forte legendum *quomodo pro quando*.

omnes Sancti, continentes, conjugati, atque fideles, non gradibus pedum, sed via morum.

IX. Boni ergo mores acquirantur; ipsi in omnibus inveniantur. Uterque sexus et omnis ætas habet in hoc sanctorum hominum coetu (1) imitationis exemplum. Imitentur senes mores Tobix, qui cum cæcus esset corpore, viam vitæ filio demonstrabat in corde. Ille eum manu ducebat in terra, et pater monendo eum perducebat ad cœlum. Imitentur adolescentes Joseph sanctum, pulchrum corpore, pulchriorem mente, quem castitas sic possederat, ut irruentes minæ dominæ, mulieris impudicæ, non possent ejus violare corpus, cujus jam Deus possederat mentem. Imitentur virgines sanctæ beatam Domini sui matrem Mariam. Imitentur viduæ religiosam viduam Annam; imitentur et conjugatæ castam Susannam; quia virgo Christi mater Maria quod novit implevit; Anna vidua in orationibus et jejuniis usque in finem perseverantiam tenuit; Susanna casta pro pudicitia conjugali usque ad periculum mortis accessit. Intendite, conjugatæ, qualis hujus vobis a (2) Scriptura sancta imitatio proponatur. Non enim prædicat quod fuerit auro, monilibus, vel veste pretiosa forinsecus compta, cum fuerit intus pudore castitatis ornata. Omnibus vitam donavit, quibus bonos mores instituit. Propterea namque ipse vir de foemina est nasci dignatus, quia ab ipso uterque sexus est liberatus (3). Multa diximus, fratres, intentissime audistis, epulas dominicas libentissime comedistis. Rependite vicem ministratori vestro, ut si non verbo, vestris tamen orationibus pascar.

(1) Deest *cœtu* in cod. — (2) Cod. *ab*. — (3) Id. *liberatur*.

SERMO XXXVI.

De Epiphania Domini II.

Hunc sermonem suppeditavit Cod. Cass. XII, fol. 65, qui nihil ferme continet, nisi fetus Augustinianos. Dura quedam in principio occurrunt, sed in reliquis Augustiniana manus datur agnoscere. Locus ejus post sermonem nostri primi Supplementi XIX cum numero de Epiphania Domini VIII.

SYNOPSIS.

I. Illuxit gentibus Christus, Gedeonicis signis figuratus. II. Mariæ gloria, quæ generavit Agnum immaculatum. III. Jacob ungens lapidem Christi figuram præbet. IV. Ita et in ramis quas ante ovium aspectus posuit, Trinitatis præstitit figuram. V. Unitas baptismi et effectus. VI. Tempora nostra quanto meliora temporibus Jacobi. VII. Conclusio per hortationem.

I. EPIPHANIORUM dies iste, charissimi, proprie nobis est, id est, gentibus, cœlo enarrante, sacratus, sicut octavus decimus loquitur Psalmus: « Cœli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum¹. » Ideo est etiam gentibus sermo prophetantis impletus: « Populus gentium, qui sedebat in tenebris, vidit lumen magnum; qui sedebant in regione umbræ mortis, lux orta est eis². » Namque gentium populus, id est, noster populus, pro tenebris peccatorum suorum

¹ Psal. XVIII, 2. — ² Isaï. IX, 2.

cæcus remanserat in animo suo, nisi lumen gratiæ hodie ingratis irrorasset de cœlo. Deus enim ubique semperque mirabilis. Nostris itaque pulveribus siccis, id est, sine justitia animis, Verbum divinitatis, tanquam imbrem cœlestem, Gedeonicis signis, castissimæ Virginis lanam compluit ovis. Etenim, sicut nostis miraculum Gedeonis, tunc area sicca erat, in qua positum vellus laneum in area sicca complutum madebat. Nunc vero mirabilius pectus Virginis tanquam vellus laneum lactem fundebat, et caro Virginis tanquam area sicca fontem masculi nesciebat.

II. Merito ergo inter omnes puellas Maria sancta una est et sola, ideoque Agnum immaculatum tanquam ros de vellere, de ove virgine generatum Angelus præconavit (*sic*), pastor osculavit, stella monstravit, et ovem virginem foetam Herodes gemmatus expavit, et Magus aureus adoravit; et quoniam Mariam castam ad ovem comparavimus sanctam, ejusque Filium agnum diximus immaculatum, juxta Joannis Evangelium, in quo ait: « Ecce » Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi¹. »

III. Ad te nunc, Jacob sancte, sermo dirigendus est meus. Viginti enim annorum es ovium pastor egregius, et per te nobis significatus est pastor Deus, Agnus virgineus adorandus. Dicit (1) ergo mihi, Jacob sancte, etenim plurimum obsecro te, dicit mihi, et humillime et altissime, quid est quod in somno vidisti scalam illam (2), quæ perveniebat in cœlum, agnumque virgineum super eam procumbentem cognovisti, et a somno resurgens lapidem, quem sub caput habueras, erexisti, atque unxisti²? Et in quo video, quia mysterium crucifixi fe-

¹ Joan. I, 29-36. — ² Gen. XXVIII, 12-18.

(1) Cod. male dicite ergo. — (2) Vide Augst. Serm. CXXII, num. 2.

cisti. De Christo enim, et pro te et pro nobis crucifixo cantatur in Psalmis quod principaliter in chrisma dicitur baptizatis: « Unxit te, Deus, Deus tuus, oleo exultationis » præ participibus tuis¹; » non, cum participibus, sed, præ participibus tuis. Quod exponens Petrus apostolus (1), ait: « Hunc Jesum a Nazareth, quem unxit Deus Spiritu » sancto². »

IV. Scio, semel et iterum sancte, ter quaterque beate, scio, quoniam labor tuus charitas, fuga tua pietas, via tua veritas, sopor tuus divinitas, merces tua æternitas. Quid est ergo illud, quod in aquariis illis, mysticis præsepibus tuis agebas³, et mirabilis mirabiliter faciebas? Quid est quod virgas illas virides tres alveis ovium superponebas, viridemque colorem ex certis locis radebas, et picturam candidissimam faciebas, easdemque virgas tres tempore (2) conceptionis pecorum, alveis aquariis infundebas; gregi tuo, et foetum desideranti et poculum tuum virgas in aquariis prophetico sensu (3) ostendebas, et in aspectu virgarum gregem tuum candidissimum multipliciter acquirebas? Audite jam, fratres, magna respondentem, non carnali prudentia (4), sed sancti Spiritus omnipotentia. Quando, inquit Jacob, ego tres virgas una manu tenebam, Trinitatem catholicam ostendebam. Sicut enim virgæ tres de ligno erant, et singulæ qualitates proprias obtinebant, ita etiam in Trinitate, Deo vero in singulis persona est propria; nam in tribus non potest diversa inveniri natura. Prima ergo virga storacina erat, secunda nucina, platani tertia. Primam storacinam Deo Patri comparemus, nucinam ejus Filio, platani vero Spi-

¹ Psal. XLIV, 8. — ² Act. x, 38. — ³ Gen. xxx, 37-43.

(1) Non hæc a solo Petro dicta sunt, sed ab omnibus discipulis simul precantibus. — (2) Cod. male *temporum*. — (3) Id. absque sensu: *Gregem tuum et foetum desiderantem et poculum tuum videlicet in capavili* (sic) *propheticoque sensu*, etc. — (4) Id. *præventia*,

ritui sancto. Quare autem storacinam virgam Deo Patri comparemus, nisi quia virgulta storacina storacis principalem gignit odorem? Sic et Pater Deus odoriferum genuit Salvatorem. Dicentem audi Apostolum: « Christi » bonus odor sumus Deo in omni loco in his qui per-eunt, et in iis qui salvi fiunt¹. » Quare? nisi quia et ii qui pereunt et qui salvantur, uno chrismatis odore signantur? Nucinam vero virgam Deo Filio comparemus. Quemadmodum enim virga Aaron nucina, dudum arida reviviscens (1), floruit in templo, ita etiam Christi caro reviviscens, floruit de sepulcro. Virga arida caro mortua; virga reviviscens, caro reviviscens; virga flo-rescens in arca Testamenti, caro reviviscens de lapide monumenti. Nam quia floruit in resurrectione monu-menti caro Domini Jesu Christi, habes ex persona ejus cantatum in voce Psalmi: « Refloruit caro mea, et ex » voluntate mea confitebor illi². » Platani autem virgulta umbrosum lignum est et opacum, tanquam in monte sancto generatum; unde Deum Spiritum sanctum venien-tem intelligo, dum cum Propheta canto (2): « Deus ab » Africo veniet, et Sanctus de monte umbroso et opaco³. » Virga ergo platani, lignum scilicet umbrosum atque condensum, ab æstu refugienti præstat refugium quies-centi (3). Et ideo virgam platani refrigerio comparemus Spiritus sancti, quoniam ab Angelo dictum est Virgini concipienti: « Spiritus sanctus superveniet in te, et vir- » tus Altissimi obumbrabit tibi⁴. » Jam vero, quod tres virgæ certis in locis superficie radebantur, eorumque candor interior ostendebatur, illud est quod figurabatur, quia æqualitas divinæ Trinitatis, nisi quis a carnalibus

¹ 2 Cor. II, 15. — ² Psal. XXVII, 7. — ³ Habac. III, 3. — ⁴ Luc. I, 35.

(1) Cod. male *reflorescent*. — (2) Vide August. Serm. XLIV, num. 38, 39. — (3) Hic *quiescenti* videtur abundare, aut *refugienti*.

sensibus exuatur, a nullis prudentibus contemplatur. Deus enim verus unus, et Trinitas solus (1), et æqualitas a spiritualibus intelligi potest, a carnalibus autem intelligi non potest. Carnalis enim homo, quem animale dicit Apostolus alio modo, « Non intelligit quæ sunt » Spiritus Dei; stultitia enim est illi⁴. » Quod etiam varietas trium apparuit cum decore virgarum, illud est quod diversitate mysteriorum, et diversitate tractatum (2), æqualitas divinæ Trinitatis desiderantibus animis, cum summa demonstratur varietate pulchritudinis. De qua gaudet Ecclesia (3) catholica, sicut sancta resonant cantica: « In fimbriis aureis circumamicta varietate². »

V. Quod etiam in aquariis alveis sancti gregis tres virgæ ponebantur, sed una aqua a gregibus potabatur, illud est quod Ecclesia veritatis et in Trinitate baptizatur, et unum ei baptismum prædicatur, sicut ex ore Pauli baptizatis annuntiat: « Unus, inquit, Deus, una fides, » unum baptisma³. » Quod etiam de alveis aquariis ab ipsis ovibus vitalis sumebatur potus, illud est, quod omnis fidelis, ipso fonte, quo baptizatur, tanquam qui nuper nascitur, vitali lacte nutritur; quemadmodum nuper de baptismo renatis a Petro dicitur: « Tanquam » modo nati infantes, rationabile et innocens lac concu- » piscite, ut in eo crescatis in salutem⁴. » Quod etiam de virgibus tribus ultra humanos sensus hauriebatur ab ovibus mirabiliter visus, illud est quod quisquis fuerit fonte Catholicorum potatus, ad videndam unius Dei Trinitatis æqualitatem, quam non videbit impius, sed cor mundum, efficitur idoneus: « Beati enim mundo corde, quoniam » ipsi Deum videbunt⁵. »

¹ 1 Cor. II, 14. — ² Psal. XLIV, 15. — ³ Ephes. IV, 5. — ⁴ 1 Petr. II, 2. — ⁵ Matth. V, 8.

(1) Sic cod. per manifestum errorem, qui difficile sanari potest. Forte legendum *trinitas simul et æqualitas*. — (2) Cod. *tractatum* qui et *de diversitate*. — (3) Deest *Ecclesia* in cod.; qui deinde *resonat*.

VI. Attamen, Jacob magne, in tribus magnis viris ore Dei laudatus es (1): « Ego sum, inquit Deus Abraham, » et Deus Isaac, et Deus Jacob¹. » Unum est ultimum quod postulo a te: Confer mecum, quæso, cum patientia tempora tua, et tempora nostra, quia ampliore gratia ditata sunt tempora nostra, quam tempora tua. Ecce nunc melior est ovis nostra, Virgo Maria, quam ovis tua. Meliora ergo sunt tempora nostra, quia sine masculino imprægnata est Virgo nostra; et quoniam sine masculino est Virgo sancta mirabiliter imprægnata, ideo hodie muneribus Magorum est in Christo adorata.

VII. Unde, fratres charissimi, gaudeamus die hodierna de fide catholica, quæ in trinitate virgarum est demonstrata. Gaudeamus et ad stellam splendidam, cujus fulgore universa terra est illustrata. Gaudeamus et ad Magorum munera, quæ Trinitatis demonstrabant figuram, ut viventes in Trinitate munerum Magorum, aureum fidei possideamus pectus. thus vero contriti cordis nostri offeramus sacrificium, et (2) myrrha nobis proficiat ad charitatem proximorum, et ad indulgentiam peccatorum per Jesum Christum Dominum nostrum.

¹ Exod. III, 6, etc.

(1) Cod. *laudate*. — (2) Id. *ut*.